

ОЦІНКА ВПЛИВУ ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИХ ПРАВИЛ ГОСПОДАРЮВАННЯ У ПРОЦЕСІ КО-ЕВОЛЮЦІЙНОГО РОЗВИТКУ МАКРОПОПУЛЯЦІЙ

Подолання посилюючого негативного зв'язку між виснаженням природного капіталу та розширенням кола економічних інтересів суспільства можливо за рахунок здійснення якісних змін у технологічних циклах у бік їх екологізації. Важливість ролі інновацій у розширенні та збереженні конкурентних позицій підприємств визнається у роботах багатьох вітчизняних та зарубіжних дослідників [1-2]. Це зумовлює підвищену увагу до проблем управління інноваційним розвитком, проте наявні наукові праці не враховують ко-еволюційну зумовленість змін, що відбуваються у культурній, технологічній, інформаційній та екологічних сферах взаємодіючих економіко-екологічних макропопуляцій.

Отже, актуальним науковим завданням є формалізація процесів сумісної еволюції економіко-екологічних макропопуляцій із різним рівнем розвитку на підставі врахування інституціональних правил поведінки господарюючих суб'єктів.

Для врахування цих процесів розроблено модель функціонування Європейського Союзу (ЄС) та України з використанням системно-динамічного та агентного підходів, яка дозволяє проаналізувати взаємозв'язки на трьох ієрархічних рівнях: взаємодія економіко-екологічних макропопуляцій на макrorівні між собою; внутрішні взаємозв'язки між економічною та екологічною популяціями в межах кожної економіко-екологічної макропопуляції; взаємовідносини економічних субпопуляцій «егоїстів» та «альтруїстів» у складі економічної популяції. Під «макропопуляцією» маємо на увазі деяку відособлену територію, якій властиві обмежена пропозиція природних ресурсів і специфічні інституціональні правила поведінки економічних суб'єктів. Типовими представниками різнорівневих макропопуляцій обрано Україну та ЄС, які знаходяться на протилежних полюсах життєвого циклу виробництва продукції та відрізняються за рівнем розвитку технологій, ступенем вичерпаності природної ємності екосистем та інституціональними особливостями поведінки господарюючих суб'єктів.

Для відтворення взаємозв'язку підприємства і зовнішнього середовища, що враховує особливості поведінки елементів економічних популяцій при реалізації різних стратегій господарювання та інвестування коштів (т.зв. «короткі» та «довгі» правила), залучено метод агентного моделювання. Підприємства-агенти у моделі розподіляються на егоїстичну та альтруїстичну субпопуляції відповідно до властивих їм стратегій господарювання.

Егоїстична стратегія поведінки підприємства орієнтована на виробництво продукції, її максимальну реалізацію за найкращою ціною та отримання відповідної фінансової винагороди. Природне середовище в ієрархії цінностей егоїстів займає позицію «сировинної бази» та «складу відходів». Через це екологічно спрямована діяльність підприємств цього типу підтримується на мінімальному рівні, зумовленому вимогами природоохоронного законодавства територій, на які розповсюджується зона їх економічних інтересів. Отже «егоїсти» орієнтовані лише на імітацію існуючих технологій.

Альтруїстична стратегія – активну інвестиційну позицію та екологічно лояльну поведінку. Тобто альтруїсти здійснюють: (1) внутрішні інвестиції у розроблення власних природоохоронних інновацій; (2) інвестування коштів у екологічні інноваційні проекти інших учасників економічної популяції.

В умовах недосконалої конкуренції різниця між рівнями науково-технологічного прогресу зумовлює ситуацію, коли сталість та інноваційність розвитку одних макропопуляцій досягається за рахунок виснаження природного капіталу інших. Через це формування «екологічно чистих» інституціональних правил поведінки господарюючих суб'єктів відбувається за рахунок існування «екологічно брудних» правил поведінки інших господарюючих суб'єктів.

Характер взаємодії між егоїстами та альтруїстами, а також провідну тенденцію успіху на ринку однієї з економічних субпопуляцій визначає технологічний прогрес, який задається

зовнішньою функцією зростання продуктивності (фондовіддачі) із врахуванням фактору часу. Величина інвестицій у розробку інновацій та модернізацію основних фондів визначає вірогідність «виграшу» у ринкових відносинах та отримання прибутку. За результатами моделювання [3] встановлено, що відбувається зміщення акцентів на користь агентів із альтруїстичним підходом до господарювання.

Література

1. Вишневский В. *Инновации, институты и эволюция* / В. Вишневский, В. Дементьев // *Вопросы экономики*. – 2010. – № 9. – С. 41–62.
2. Шумпетер Й. А. *Теория экономического развития* / Й. А. Шумпетер; пер. с нем. – Москва: Изд-во «Прогресс», 1982. – 401 с.
3. Половян О.В. *Збалансований розвиток економічних та екологічних систем (ко-еволюційний підхід)* / О.В. Половян. – Донецьк: Вид-во «Ноулідж», 2012. – 480 с.

Петро ПУЦЕНТЕЙЛО

Тернопільський національний економічний університет

НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОГО РОЗВИТКУ ТВАРИННИЦТВА У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ УКРАЇНИ

Помірний клімат України, вигідне економіко-географічне розташування, сприятливі умови для розвитку кормовиробництва завжди забезпечували можливість займатися тваринництвом. Значний природний потенціал кормових угідь з розвинутою кобикормовою промисловістю здатен забезпечити ефективний розвиток сільськогосподарських підприємств з вирощування тваринництва. Проте сьогодні відбувається скорочення поголів'я тварин в сільськогосподарських утвореннях.

Основною причиною скорочення поголів'я худоби, є нерентабельність її вирощування. Іншими причинами є незавершеність реформ у сільському господарстві, що сприяла зростанню затрат праці, грошових і матеріальних ресурсів на виробництво одиниці тваринницької продукції, перевищення нормативних витрат кормів, непристосованість керівників і спеціалістів до нових економічних реалій, відсутність науково обґрунтованих планів розвитку в ринкових умовах, що зумовило катастрофічне зменшення виробництва продуктів харчування і зuboжіння сільського населення.

Низький рівень функціонування підприємств з вирощування і відгодівлі тварин зумовлений диспаритетом цін, скороченням державного фінансування і підтримки галузі, значним подорожчанням кредитів, монополізмом переробних, торгових і сервісних послуг, недостатнім рівнем закупівельних цін на худобу.

Основними причинами низької зацікавленості виробників у розвитку тваринництва є такі:

1) висока собівартість вирощування м'яса свинини і яловичини, яка не є конкурентоспроможною в умовах насичення ринку більш дешевим м'ясом птиці, тим більше при зниженні купівельної спроможності населення, пов'язаної з падінням доходів;

2) поступовий перехід яловичини в інший продуктовий сегмент через зниження попиту: попит населення на яловичину традиційно нижчий, ніж на свинину. Крім того, в умовах активного розвитку і просування свинарства неминучий процес поглинання ринком свинини частки ринку яловичини; з боку переробних підприємств попит на яловичину також знижується. У рецептурах м'ясних виробів використання яловичини поступово замінюється свининою чи м'ясом птиці. Ті самі окремі підприємства, для яких яловичина є незамінною сировиною, за рахунок вищої доданої вартості на кінцеву продукцію мають на меті розвивати власне сировинне виробництво; перспективи експортних ринків є невизначеними. Росія – найбільший імпортер